

КЊИЖЕВНА / ИСТОРИЈА

Часопис за науку о књижевности

УРЕДНИШТВО

Бојан Јовић

в. д. главног и одговорног
уредника
(Институт за књижевност и
уметност, Београд)

Андрей Николаевич Власов

(Институт русской
литературы РАН, Санкт Петербург)

Francisco Javier Juez Galvez

(Facultet di Filologia, Madrid)

Наташа Ковачевић

(Eastern Michigan University, Ypsilanti)

Сања Маџура

(Филолошки факултет, Бања Лука)

Игор Перишић

(Институт за књижевност
и уметност, Београд)

Данијела Петковић

(Институт за књижевност
и уметност, Београд)

Robert Hodel

(Universität Hamburg)

Марко Аврамовић, секретар

(Институт за књижевност
и уметност, Београд)

Бојан Ђорђевић

заменик в. д. главног и
одговорног уредника
(Филолошки факултет,
Београд)

Љиљана Бањанин

(Università di Torino)

Драгана Вукићевић

(Филолошки факултет, Београд)

Magdalena Koch

(Uniwersytet A. Mickiewicza, Poznan)

Тања Поповић

(Филолошки факултет, Београд)

Горан Радовић

(Филозофски факултет, Никшић)

Ирена Шпадијер

(Филолошки факултет,
Београд)

Дуња Душанић

(Филолошки факултет, Београд)

КЊИЖЕВНА ИСТОРИЈА излази три пута годишње. Издаје ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ, Београд. Уредништво и администрација: Краља Милана 2, тел. 2686-036, sekretar@knjizevnaistorija.rs. Издавање овог броја часописа финансира Министарство културе и информисања. Штампа и повез: Јавно предузеће *Службени гласник*, Београд, За издавача: Бојан Јовић. Ликовно решење: Соња Павловић. Прелом и припрема: Лариса Малић. Тираж: 300 примерака.

КЊИЖЕВНА ИСТОРИЈА

Часопис за науку о књижевности

ЧИТАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ:

Књижевност и еротологија (I) (Приредила Д. Вукићевић)

Alfredo Rodríguez López-Vázquez, *Sexo, Eros y ficción literaria en la narrativa española del siglo XVI: de las Celestinas a los Quijotes* (9-28)

Snežana S. Milinković, *Sa ženom valja kao s fortunom. Ljubavni diskurs o ženi u italijanskoj književnosti XIV–XVI veka* (29-48)

Јелена Н. Пилиповић, *Две силе. Симболички двобој с еросом у поетским сликама Сапфе, Вергилија и Лазе Костића* (49-71)

НАСЛЕЂЕ МОДЕРНИЗМА:

Источно од Париза: (гео)поетичко мапирање надреализма (I) (Приредила Ј. Новаковић)

Јелена Новаковић, *Надреалистички трагови у поезији српског неосимболизма* (75-96)

Bogusław Bakula, *Nadrealizm w Europie środkowo-wschodniej : Szkic z dziejów ruchu poetyckiego w latach 20.-40. XX wieku* (97-120)

Maryse Vassevière, *Aragon, d'une Avant-Garde à l'autre* (121-143)

СТУДИЈЕ, ОГЛЕДИ, ПРИЛОЗИ:

Борис Милосављевић, *Између мита и стварности: двобој Сондермајер – Црњански* (I) (147-170)

А. В. Никитина, *Навь: крылатый облик недоли* (171-200)

Маја Д. Стојковић, *Трагични Дионис у Коштани Борисава Станковића* (201-220)

КОНТЕКСТИ:

Усмена историја (II) (Приредила С. Петровић)

Mario Katić, *Historical contextualization of oral tradition* (223--236)

Ана Мартиноска, *Архивирање на женската меморија во Македонија* (237-248)

Александар Крел, Марија Мандић, *Легендарно досељавање у усменој предаји војвођанских Немаца* (249-266)

Смиљана Ђорђевић Белић, *Епика: од херојске до приватне историје* (267-284)

ПОЈМОВНИК:

Aleksandar Bošković, The Avant-Garde Photopoetry (287-310)

У СРЕДИШТУ:

Nenad Veličković, Prosvijećeni nacionalizam u nastavi književnosti (313-326)

ОЦЕНЕ, ПРИКАЗИ, БЕЛЕШКЕ:

Jovana Đurović, How 'post' can we go? Shifting paradigms in researching Post-Yugoslavia (329-334)

Душан Фундић, Балкан као европски културни простор (*Handbuch Balkan*, Herausgegeben von Uwe Hinrichs, Thede Kahl und Petra Himstedt-Vaid, Harrasovitz Verlag, Viesbaden 2014, 844 стр.) (335-338)

Ирена Плаовић, Од Венеције до свете земље (Sante Graciotti. *La Dalmazia e l'Adriatico. Dei pellegrini "veneziani" in Terrasanta*. Lido di Venezia: La musa Talia editrice, 2014, 676 str.) (339-341)

Јасмина Радојичић, Милица Јанковић и женска књижевна традиција (*Нова реалност из сопствене собе: Књижевно стваралаштво Милице Јанковић*, Народна библиотека „Вук Караџић“, Велико Градиште/Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“) (342-344)

Eva Kowollik, Ratni narativi iz komparatističke perspektive (Boris Previšić. *Literatur topographiert. Der Balkan und die postjugoslawischen Kriege im Fadenkreuz des Erzählens*. Berlin: Kadmos, 2014, 478 str.) (345-348)

Mirna Stevanović, Nordic Avant-Garde revisited (Hubert van den Berg, Irme-li Hautamäki, Benedikt Hjartarson, Torben Jelsbak, Rikard Schönström, Per Stounbjerg, Tania Ørum, Dorthe Aagesen (eds.). *A Cultural History of the Avant-Garde in the Nordic Countries 1900-1925* – vol. I. Avant-Garde Critical Studies No. 28. Amsterdam/New York: Rodopi, 2012, 680 pp.) (349-351)

Сто година загонетке (Silvija Novak Bajcar, *Jelena, žena koje ima*, Službeni glasnik, Beograd, 2015, 260 str.) (352)

О великом рату, вијек послје (Српска књижевност и Први светски рат, Ур. Александра Вранеш, Вишеград: Андрићев институт, 2015, 375 стр.) (353)

О великом рату, вијек послје (Први свјетски рат – Одрас у језику, књижевности и култури. Ур. Младенко Саџак et al, Бања Лука: Филолошки факултет, 2016, 570 стр.) (354-355)

LITERARY HISTORY No. 158

Journal of literary studies

READINGS OF TRADITION: *Literature and Erotology (I)* (ed. by D. Vukićević)

Alfredo Rodríguez López-Vázquez, Sex, Eros and Literary Fiction in Spanish Narratives of the XVI Century: from the *Celestinas* to the *Quijotes* (9-28)

Snežana S. Milinković, The Woman Should Be Treated As the Fortune. Love Discourse on Woman in the Italian Literature of the XIV-XVI Century (29-48)

Jelena N. Pilipović, *Two Powers*. A Symbolical Duel with Eros in the Poetic Images of Sappho, Vergil and Laza Kostić (49-71)

THE HERITAGE OF MODERNISM:

East of Paris: a (Geo)Political Mapping of Surrealism (I) (ed. by J. Novaković)

Jelena Novaković, Surrealist Traces in the Poetry of Serbian Neo-Symbolism (75-96)

Bogusław Bakuła, Surrealism in Central and Eastern Europe: A Sketch of the History of the Poetic Movement in the 1920s-1940s (97-120)

Maryse Vassevière, Aragon, from One Avant-Garde to the Other (121-143)

STUDIES, ESSAYS, CONTRIBUTIONS:

Boris Milosavljević, Between Myth and Reality: The Sondermajer – Crnjanski Duel (I) (147-170)

A. V. Nikitina, Nav: the Winged Form of Misfortune (171-200)

Maja D. Stojković, The Tragic Dionysus in Bora Stanković's *Koštana* (201-220)

CONTEXTS: *Oral History (I)* (ed. by S. Petrović)

Mario Katić, Historical contextualization of oral tradition (223--236)

Ana Martinoska, The Archiving of Female Memory in Macedonia (237-248)

Aleksandar Krel, Marija Mandić, Legendary Settling in Oral Tradition of Vojvodina's Germans (249-266)

Smiljana Đorđević Belić, Epic Poetry: From Heroic to Private History (267-284)

TERMINOLOGICAL GUIDE:

Aleksandar Bošković, The Avant-Garde Photopoetry (287-310)

IN FOCUS:

Nenad Veličković, Enlightened Nationalism in Literature Education (313-326)

(CRITICAL) REVIEWS AND NOTES:

Jovana Đurović, How 'post' can we go? Shifting paradigms in researching Post-Yugoslavia (329-334)

Dušan Fundić, The Balkans as European Cultural Space (*A Companion to the Balkans/Handbuch Balkan*, eds. Uwe Hinrichs, Thede Kahl and Petra Himstedt-Vaid, Harrasovitz Verlag, Wiesbaden 2014, 844 pp.) (335-338)

Irena Plaović, From Venice to Holy Land (Sante Graciotti. *La Dalmazia e l'Adriatico. Dei pellegrini "veneziani" in Terrasanta*. Lido di Venezia: La musa Talia editrice, 2014, 676 pp.) (339-341)

Jasmina Radojičić, Milica Janković and the Female Literary Tradition (*New Reality from a Room of One's Own: the Literary Opus of Milica Janković/Nova realnost iz sopstvene sobe: Književno stvaralaštvo Milice Janković*, Narodna biblioteka "Vuk Karadžić", Veliko Gradište/Univerzitetska biblioteka Svetozar Marković") (342-344)

Eva Kowollik, War Narratives from a Comparatist Perspective (Boris Previšić. *Literatur topographiert. Der Balkan und die postjugoslawischen Kriege im Fadenkreuz des Erzählens./A Topography of Literature. The Balkans and the Post-Yugoslav Wars in the Crosshairs of Narration*. Berlin: Kadmos, 2014, 478 pp.) (345-348)

Mirna Stevanović, Nordic Avant-Garde revisited (Hubert van den Berg, Irme-li Hautamäki, Benedikt Hjartarson, Torben Jelsbak, Rikard Schönström, Per Stounbjerg, Tania Ørum, Dorthe Agesen (eds.). *A Cultural History of the Avant-Garde in the Nordic Countries 1900-1925* – vol. I. Avant-Garde Critical Studies No. 28. Amsterdam/New York: Rodopi, 2012, 680 pp.) (349-351)

One Hundred Years of a Riddle (Silvija Novak Bajcar, *Jelena, žena koje ima/Jelena, the Women Who Does Exist*, Službeni glasnik, Beograd, 2015, 260 pp.) (352)

On the Great War, a Century Later (*Srpska književnost i Prvi svetski rat/Serbian Literature and World War I*, ed. Aleksandra Vraneš, Višegrad: Andrićev institut, 2015, 375 pp.) (353)

On the Great War, a Century Later (*Prvi svjetski rat – Odraž u jeziku, književnosti i kulturi./World War I – Reflections in Language, Literature and Culture*. Ed. Mladenko Sadžak et al, Banja Luka, Filološki fakultet, 2016, 570 pp.) (354-355)

КОНТЕКСТИ

Усмена историја II

Приредила:
Соња Петровић

Кључне речи: антропологија, војвођански Немци, теренска истраживања, усмена предаја, досељавање, усмени наративи.

Апстракт: У раду истражујемо усмену предају о досељавању Немаца у Војводину, на северу Републике Србије. Према историјским изворима, немачко становништво је колонизовано у јужној Угарској и дуж средњег тока Дунава током 18. и 19. века. Савремена антрополошка истраживања војвођанских Немаца показују да усмена предаја о досељавању има важно место у конструкцији идентитета, и то посебно у породичним, локалним и регионалним идентификацијама.

Теорија сећања: колективно памћење и усмена предаја

Памћење се заснива на избору одређених сегмената прошлости и њиховом наглашавању у дискурсима саговорника. Теоретичари памћења су стога усредсређени на питања: како и зашто одређену прошлост памтимо односно заборављамо. Полазећи од тезе да памћење добијамо тек у процесу социјализације, Морис Албваш уводи појам *колективног памћења* (фр. *mémoire collective*, Halbwachs [1925] 1950, 1999).² Он тврди да памћење настаје једино у оквиру друштвене групе одређене простором и временом. Сходно томе, и индивидуално памћење обликују тзв. заједнице памћења чији је појединац део, од породичних па све до религијских и националних (енг. *mnemonic communities* уп. Zerubavel 1996). Поред важне улоге коју има у конструкцији идентитета, примећено је да памћење заједничке прошлости позитивно утиче на виталност заједнице (уп. Giles, Bourhis, Taylor 1977: 311).

¹ Рад је настао у оквиру пројеката које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: „Мултиетничитет, мултикултуралност, миграције и савремени процеси“ (бр. 177027) у Етнографском институту САНУ, и „Језик, фолклор, миграције на Балкану“ (бр. 178010) у Балканолошком институту САНУ; као и у оквиру пројекта које финансира Министарство културе Републике Србије „Нематеријално културно наслеђе у мултиетничким заједницама Баната“ у Етнографском институту САНУ. Марија Мандић је подржана и Хумболтовом истраживачком стипендијом за постдокторска истраживања 2016–2018. на Институту за славистику Хумболтовог универзитета у Берлину.

² Појам *колективног памћења* је критикован у историографији због ’тотализирајућег’ значења, и предложени су прецизнији термини, нпр. *вернакуларно, званично, јавно, породично, историјско, културно памћење*, итд. (уп. Olick, Robinson 1998).

Под усменом предајом подразумевамо истовремено и одређену форму комуникације и производе те комуникације (Vansina 1985: 3).³ Наиме, уколико се одређено знање и културни материјал чувају и преносе усменим путем с једне генерације на другу, говоримо о процесу усмене предаје (*исто*). Исто тако, уколико реферишемо на усмене исказе пренесене у овом процесу, усмена предаја подразумева усмену историју, усмену књижевност, усмене законе и слично. Углавном се сматра да усмена предаја претходи писаној, те да се ове две форме међусобно искључују. Међутим, усмена предаја може постојати паралелно с писаном; оне се често преплићу и утичу једна на другу, као што ће, уосталом, наши примери показати.

Како се у раду бавимо усменом историјом немачке заједнице, за нас су значајна запажања Јана Вансине, који је указао да усмене историје етничких заједница, по правилу, имају троделну структуру:

Уколико узмемо читав корпус исказа, редовно добијамо троделну целину. За најскорију прошлост постоји мноштво информација, које постају све оскудније како се иде даље у прошлост. Ранија раздобља нестају у хијатусу или пак срећемо једно-два опрезно споменута имена. Ту, дакле, наилазимо на јаз у приповестима који желим назвати текућим јазом (енг. *the floating gap*). За још ранија раздобља налазимо пак обиље информација, при чему се у ствари ради о предаји о пореклу. Овај јаз често није очигледан припадницима заједница, али је зато врло уочљив истраживачима. Неки пут, посебно у родословима, најскорија прошлост и порекло иду руку под руку, као наслеђе једне генерације (Vansina 1985: 23; превод М. М.).

Наслањајући се на Вансину, Јан Асман закључује да колективно памћење функционише бимодално: у модусу фундирајућег сећања, које се односи на почетке, и у модусу биографског сећања, које спада у недавну прошлост и односи се на властита искуства и његове оквире (Assmann [1992] 2005: 61). Ми полазимо од претпоставке да су митови и легенде основне фундирајуће приповести, које служе да садашњост осветле из перспективе почетка (уп. Assmann [1992] 2005: 61); стога придев *легендарно* (*досељавање*) у нашем раду указује на то да се ради претежно о усменој и фундирајућој приповести, али не оспорава веродостојност изнетих података.⁴ Приче о насељавању

3 Усмена предаја се користи у истом значењу као и енглески термин *oral transmission*. Иако су у српском језику више устаљени термини *усмена традиција* и *усмено предање*, ми се опредељујемо за *усмену предају*, која је пак више у оптицају у хрватском и босанском академском дискурсу.

4 Како наводе теоретичари народне књижевности, легенда може означавати: (1) спис о животу и делима светаца; (2) предање; (3) понародњено, апокрифно и хагиографско казивање у чију се веродостојност верује (RNK s.v. *legenda*; RKT s.v. *legenda*). У ширем смислу легенда се може одредити као наратив који није заснован на фантастичном и натприродном, али може укључити чуда, а у чију веродостојност слушаоци нити до краја сумњају нити до краја верују (уп. Georges, Owens 1995: 7).

које смо током интервјуа добили представљају заправо спој усмене историје, родословне (генеолошке) како писане тако и усмене предаје, и биографија сродника; усмена предаја се спаја с подацима из писаних историјских извора, и обратно. У наредном делу најпре дајемо кратак преглед историје немачке мањине у Србији; а затим разматрамо како се обликује савремена предаја о досељавању.

Историјски извори: досељавање Немаца на подручје данашње Војводине

Досељавање Немаца на простор данашње Војводине одвија се у неколико главних етапа од 17. до 19. века, у оквиру хабзбуршке колонизације јужног дела Угарске. Наиме, након победе над Османском империјом у Великом рату (1683–1699), хабзбуршки двор шири своју управу на област данашње Војводине, у коју насељава велики број војних ветерана, чиновника, рудара, сељака и занатлија, углавном с простора данашње југозападне Немачке, Чешке, Крањске, Шлезије, са горњег Дунава и средње Рајне (Jankulov 1961; Janjetović 2005: 41).

Најдуже и најзначајније раздобље насељавања Немаца, пак, везано је за владавину Марије Терезије (1740–1780), када се немачким колонистима законски гарантује ослобађање од пореза на одређено време (Janjetović 2005: 45). Немачки сељаци и занатлије преносе у новонасељене области своја знања из земљорадње, технологије и занатства, те моделе друштвених и културних односа, који се у том тренутку налазе у прелазној фази из позног феудализма ка капитализму. Овакав трансфер људства и знања доприноси у целини економском напретку региона (Lebl 1962: 22–31; Janjetović 2004: 123).

Трећа и последња етапа колонизације, звана јозефинско-леополдовска фаза (1780–1790), креће након што Јосиф II доноси Едикт о верској толеранцији 1781. године, чиме се први пут дозвољава насељавање протестаната на новим територијама. Одлучне да ојачају Војну границу, аустријске власти настављају с насељавањем како немачког, тако и мађарског, словачког и румунског становништва, без обзира на њихово верско опредељење (Janjetović 2005: 48).

Насељени у јужну Угарску током двовековних аустријских колонизацијских подухвата, такозвани *Немци* представљали су врло хетерогено становништво. Наиме, они су потицали из различитих крајева Немачке и Аустрије, били су географски раштркани, припадали су различитим конфесијама (католичкој и протестантској) и говорили различите дијалекте немачког (Van der Plank 2012: 383). Све до Првог светског рата њих не одликује заједничка национална свест, већ су више изражене локално-етничке идентификације (уп. Димић 1997: 9). Наша анализа ће показати да савремена предаја о досељавању репродукује регионализоване и партикуларизоване колективне идентитет Немца из доба досељавања.

Историјски извори: Немци као мањина након 1918. године

На основу одлука Версајске мировне конференције 1919. године, којом су утврђени нови политички односи након Великог рата, област средњег и јужног тока Дунава подељена је на неколико држава, у којима Немци стичу статус националне мањине. Немачка мањина била је бројно највећа у Краљевини СХС, касније Краљевини Југославији. Према Попису становништва из 1921. године, у Краљевини је живело 505.790 припадника немачке мањине, што је 4,22% укупног становништва (уп. Димић 1997: 8). Немачка мањина је живела углавном концентрисана у деловима који припадају данашњој Војводини, Републици Хрватској (Славонији) и Републици Словенији, у којима је била компактно насељена и често чинила већину у локалним општинама (Димић 1997: 8–9). Политичко и културно деловање немачке мањине подржавано је с највишег државног нивоа, јер је процењено да она нема ни тесне везе с матицом ни развијен осећај националне свести, те да стога нема сепаратистичке тежње (Димић 1997: 9).

Због изазивања Другог светског рата и ангажовања у њему, европско немачко становништво је, према одлукама Потсдамске конференције (1945), проглашено колективним кривцем. На основу те одлуке, немачко становништво у Европи је изгубило сва грађанска права, а под совјетском директивом долази до масовног прогона етничких Немаца из Централне и Југоисточне Европе у окупирану Немачку (Prauser, Rees 2004: 4).⁵ Слична судбина задесила је и југословенске Немце. Наиме, велики број припадника немачке мањине, југословенских држављана, ставио се у службу окупационих снага, ангажујући се како на фронту, тако и у разноврсним активностима подршке окупаторима, као што су прикупљање материјалних средстава (новца, хране, одеће) за немачку војску и становништво (уп. Павлица 2005: 369).

Како историјска и савремена антрополошка проучавања указују, одмазда над југословенским Немцима (1944–1948. године) подразумевала је масовна стрељања мушког становништва, интернирање у логоре, у којима су многи страдали због очајних животних услова, одузимање грађанских и политичких права, реквизирање имовине и исељавање велике већине припадника ове заједнице у СР Немачку (уп. Јанјетовић 2006; Крел 2014: 117–136).⁶ Након окончања прогона Немаца, њихов положај у југословенском друштву се постепено поправљао, али су тешко историјско наслеђе и личне дра-

5 У периоду 1944–1948. године најмање 12 милиона етничких Немаца (нем. *Volksdeutsche*) било је протерано из својих домова, највише из Пољске и Чехословачке, и транспортовано у Немачку (Prauser, Rees 2004: 4).

6 У осврту на период након Другог светског рата користимо како историјске изворе (Јанјетовић 2006), тако и антрополошке (радове Александра Крела), будући да се ради о релативно скоријој прошлости које се већина старијих саговорника сећа.

ме већину преосталих Немаца определили за етничку мимикрију; у јавном простору изјашњавали су се као Мађари, Чеси, Хрвати, Буњевци, Срби итд. Нису јавно испољавали симболе свог етничког идентитета, као што су нпр. разговор на немачком језику, ословљавање именима и презименима и живели су као својеврсна „скривена мањина“.⁷ Није била реткост да је долазило и до етничког трансфера када су, најчешће ступањем у брак и захваљујући породичним везама успостављеним том приликом, одбацивали немство и свесно се опредељивали за припадност некој другој етничкој заједници (уп. Крел 2014: 141–151; Крел 2006, 2009).

Савремена теренска истраживања војвођанских Немаца

Малобројни Немци у Југославији, концентрисани највећим делом у Војводини, дочекали су распад бивше Југославије као мала и слабо повезана заједница. Оснивањем удружења „Die Donau“ 1992. године, првог невладиног удружења које окупља војвођанске Немце након Другог светског рата, обнавља се организовано културно и политичко деловање мањине. Основни задатак удружења је било очување, обнављање и јавно испољавање симбола етничког и културног идентитета војвођанских Немаца, што је, како наводи Крел, „значило крај етничке мимикрије“ (Крел 2014: 156). Након тога, следи оснивање низа немачких удружења, а 2007. године формира се Национални савет Немаца (уп. Крел 2008). Немци у Војводини су данас насељени углавном у већим градовима, који су у прошлости представљали њихова главна културна, историјска и привредна средишта.

Према Попису становништва из 2011. на територији Србије живи 4.064 припадника немачке националне мањине (0,6% укупног становништва), што је за 163 више од претходног пописа из 2001. године. Према истом попису, 2.190 лица се изјаснило да им је матерњи језик немачки, што је 89 лица мање него на претходном попису. Највећи број њих, око 80%, живи у Војводини. Немци имају просечну старост 53,5 година и индекс старења изнад, иначе високог, државног просека – 5,32. Према општем образовном нивоу, они су изнад државног просека: највише њих је са средњом школом (48,17%), а велики проценат има више и високо образовање (око 18%) (Ђурић et al. 2014; Попис 2011).

Грађу у овом раду чине интервјуи с припадницима немачке мањине, који су снимани најпре током теренских истраживања Александра Крела, у периоду 2004–2008. године,⁸ а затим током

7 Појмом скривене мањине могу се обухватити различите заједнице: оне које нису јавно признате и то не захтевају, оне које избегавају да превише у јавности истичу обележја свог етничког идентитета, као и оне заједнице којима закон или држава не допушта да буду јавно признате (Promicer 2004: 13). О концепту скривених мањина уп. Сикимић (ур.) 2004.

8 Истраживање је обављено у следећим удружењима: „Немачки народни савез“ из

заједничког теренског рада Александра Крела и Марије Мандић у периоду 2013–2014. Подаци су сакупљани методом полуструктурираног и слободног интервјуа, а готово сви интервјуи су вођени у просторијама немачких удружења. Како је већина саговорника активна у удружењима, може се рећи да наши саговорници имају посебно развијен осећај етничког идентитета. За потребе овог рада усредсредимо се на њихове усмене наративе о досељавању у Војводину. Пре него што им се посветимо, објаснићемо основне теоријске појмове које користимо у анализи.

Наративи: теорија

У раду *дискурсом* означавамо контекстуализовану употребу језика, било у писаној било у усменој форми.⁹ Наративе, као једну од основних форми дискурса, разумемо у складу с Лабовљевом теоријом, не као било који разговор о прошлости и догађајима, него као темпорално структурирање или секвенцијалност (Labov, Waletzky [1967] 2003: 88). Лабов је своју пажњу усмерио ка наративима личног искуства и елаборирао њихове структурне карактеристике, закључивши да је само заплет „обавезни нуклеус“ сваког наратива (Labov 1976, 370).¹⁰ Лабовљева схема наратива личног искуства може се, с мањим или већим одступањима, применити и на друге типове наратива, који показују изузетну разноликост у структури и улогама које врше. Наиме, наративи не служе само да пренесу нову информацију или искуство, већ имају важне друштвене улоге у преговарању идентитета (енг. *identity negotiation*), социјализацији, забави, потврди припадности итд.

У посебну групу спадају колективни наративи, који се користе у преговарању колективног идентитета – посебно етничког, националног и религијског. У литератури се користе различити термини за концепте који повезују колективни идентитет с наративним моделима (нпр. *главни, мастер, канонски, заједнички, фамилијарни, познати, аргументативни, доминантни, национални, наративи*

Суботице, „Адам Беренц“ из Апатина, „Хуманитарно удружење Немаца ’Герхард“ из Сомбора, „Немачко удружење за добросуседске односе ’Karlowitz“ из Сремских Карловаца и „Немачко удружење ’Кикинда“ из Кикинде.

9 У дефиницији дискурса ослањамо се на Дебору Шифрин, која сматра да су искази „јединице језичке продукције (било усмене било писане) које су инхерентно контекстуализоване“ (Schiffrin 1994: 41), а дискурс дефинише као језичку јединицу сачињену од исказа, тј. „дискурс су искази“ (н. д. 40). Поред ове, постоје бројне друге дефиниције дискурса, а преглед неких утицајнијих дат је у Ilić [Mandić] 2014: 25–32.

10 Структура „идеално“ развијеног наратива личног искуства се, према овој теорији, састоји од шест делова: (1) апстракт: обавештава укратко о чему је прича; (2) оријентација: даје информације о ликовима, времену, месту и околностима приче; (3) заплет: даје основни костур наратива; (4) евалуација: помаже да наратор искаже свој став према догађајима о којима приповеда; (5) расплет: често у нарацији долази до преклапања и стапања расплета и евалуације; (6) кода: везује причу са тренутком приповедања, њоме се сигнализира да је приповедање завршено, нпр. „То је то!“ (Labov 1976: 370–392).

колективног памћења, приче које дефинишу групу итд.) (уп. Foucault 1972: 220; Georgakopoulou 2004: 224; Bruner 1991: 11; Feldman 2001: 143). Наслањајући се на постојеће теорије, и пре свега на концепт развијен у раду Марије Мандић (Илић [Mandić] 2014, 2014a), дефинишемо колективни наратив као структуру која одговара хронолошкој секвенци и коју најчешће репродукује већи број припадника неке заједнице. Колективни наративи се углавном усвајају у раној социјализацији и имају важну улогу у процесу колективне идентификације.

Наративи: анализа и транскрипти

У овом одељку анализирамо усмену предају о насељавању, а посебно нас занимају случајеви када се она излаже у наративним формама. За потребе рада користимо верbatim транскрипцију, која се труди да забележи све изговорено, укључујући замуцкивања и недоследности у говору (уп. Илић [Mandić] 2014: 150–151). Наши саговорници су вишејезични, па се у српској синтакси може приметити утицај немачког и мађарског, док у изговору нисмо приметили утицај страног језика. Како верbatim транскрипција доприноси утиску да је говор некохерентан, те да саговорник не познаје добро језик који користи, потребно је нагласити да је тај утисак варка. Доследно транскрибован усмени говор заиста је пун недоследности, замуцкивања, понављања, без обзира на ниво образовања говорника, на то да ли су говорници једнојезични или вишејезични, или да ли им је језик на коме говоре матерњи или не.¹¹ Што се тиче заштите приватности саговорника, одлучили смо се да имена дамо у иницијалима, а да оставимо презимена и имена предака на које саговорници реферишу, јер за то имамо дозволу саговорника и јер сматрамо да су лична имена важни документи усмене историје.

У првом дијалогском пасусу учествују три саговорника: брачни пар и истраживач. Истраживач – ИС – низом питања подстиче наративну, главни саговорник је жена СГ₁, док супруг СГ₂ даје допунске информације. Будући да је дијалог усмерен и вођен питањима истраживача, при чему саговорници одговарају на питања али не покрећу сами наративну, овај тип интеракције се може одредити као дириговани дијалог.¹² Видимо да су саговорници СГ₁ познати основни подаци

11 Основне конвенције у транскрипцији су следеће: СГ – саговорник; ИС – истраживач; ... – пауза од 2 секунде и дужа; (...) део који је изоставио аналитичар; = говор се аутоматски надовезује на претходни / следећи исказ; - прекинута реч; КАПС наглашавање неког дела исказа; () у загради бележимо паралингвистичке елементе, смех, плач, јецај, уздицање, итд. Преклапање није бележено, већ је у тим деловима углавном коришћена ознака за надовезани говор (=). О саговорницима су дати основни подаци: пол (м – мушки, ж – женски), годиште, место становања, датум и место интервјуа.

12 Biały, Zarnecka-Biały (1961) користи термине *дириговани дијалог*, за дијалог усмерен и вођен питањима истраживача и *спонтани дијалог*, за дијалог који је претежно усмерен током разговора. Те термине преузима и Илић [Мандић] 2005: 318.

о досељавању Немаца, али их она не уобличава у хронолошку структуру нити даје конкретне податке о својој породици. Дириговани дијалог који следи оријентише нас у односу на контекст приче и актере (претке): сазнајемо да су извори писани (1.12–14); затим добијамо додатне податке о пореклу локалних Немаца (1.16) и о њиховој вероисповести (1.17–26). СГ₂ обезбеђује додатне информације о вероисповести и етничком саставу околних села, које служе да оријентирани истраживача (1.21, 1.23, 1.25).

[1] СГ₁ (ж, 1950, Сомбор), СГ₂ (м, супруг СГ₁, 1947, Сомбор); 16. 6. 2007, Сомбор

1.1 ИС: Овај а ... а ваш ваш деда и баба, они су =

1.2 СГ₁: = Немци

1.3 ИС: И једно и друго?

1.4. СГ₁: Исто. Они нису ни знали да говоре скоро српски.

1.5 ИС: А оно што мене занима да ли ваша породица зна или има не- неку да кажем породичну причу и документацију из ког дела Немачке и када су досељени. Да ли знате?

1.6 СГ₁: Па, то је Рајнланд Фалц, Рајнланд Фалц, да.

1.7 ИС: Значи то је онај део =

1.8 СГ₁: = покрајина =

1.9 ИС: = део око Рајне.

1.10 СГ₁: Јесте, да да да

1.11 ИС: Не знате када су дошли?

1.12 СГ₁: Хиљаду седамсто и ... не знам тачно. Има то записано, стварно не знам (смех).

1.13 ИС: Да, али то је све педантно бележено.

1.14 СГ₁: Све ја то имам да, за породицу, да.

1.15 ИС: И то је тај део ... везан за Оџаке. Да ли је већински део становништва у Оџацима дошао одатле или и ту има различитих, ако вам је можда познато?

1.16 СГ₁: Па из тог мислим, да су овај, они дошли из тог дела, овај у, из Брестовца, у Брестовац дошли више ови из из Елзаса, зато ви имате овај овај, у Брестовцу је било пуно и Француза, то јест француска презимена, али су се осећали Немци, јер је ту извршена једна германизација тамо.

1.17 ИС: Претпостављам да је реч о лутеранима?

1.18 СГ₁: Не, то су били католици.

1.19 ИС: А баш католици?

1.20 СГ₁: Оџаци су католици и овај =

1.21 СГ₂: = Брестовац су чисти католици =

1.22 СГ₁: = Брестовац исто =

1.23 СГ₂: = Бачки Грачац су чисти католици. =

1.24 СГ₁: = Код код Новог Сада ви имате протестанте. =

1.25 СГ₂: = Да. У овом правцу Црвенка, Кула, Врбас, тамо има мешано, а овамо =

1.26 СГ₁: = А ово, ово је чис-, ово су све овај католици.

Следећи је пример „подстакнутог“ наратива (енг. *elicited*). Истраживач с неколико питања подстиче нарацију (2.1, 2.3). Након тога, саговорник почиње наратив о пореклу своје породице. Актери су имплицирани као колектив (*они или преци*), тј. на њих саговорник не реферише експлицитно. На самом крају наратива колективни актер се трансформише у индивидуалног *први мој предак*, уп.:

Са Шварцвалда, хиљаду седамсто триест осме су се први селили (...)
Први мој предак хиљаду седамсто шездесет осме, валда (2.4)

Временска локализација у наративу је врло прецизна, што није типично за усмену предају. Стога можемо закључити да су извори ове предаје и писани и усмени. На то експлицитно реферише и сам саговорник (2.13–19), да би на крају донео књиге са документима, родослове и породична стабла. На наратив с анонимним актерима (*они, преци, први мој предак*) надовезује се биографска прича о саговорниковом претку, Адалберту Беку:

Па ... добро породица, не знам, Бек Адалберт је оженио Ризи Елизабету, и имали су троје деце (...) и онда видите по датуму да је и умрло исте године (2.16)

За оба ова наратива, о анонимним прецима и конкретном претку Адалберту Беку, може се претпоставити да су део породичног приповедачког репертоара, те да делимично припадају и репертоару локалне заједнице:

[2] СГ (м, 1950, Сомбор); 16. 6. 2007, Сомбор

2.1 ИС: Оно што хоћу да вас питам, да ли знате за порекло ваше фамилије?
Да ли имате одржано, очувано породично =

2.2 СГ: =тачно, хиљаду седамсто тридесете, са Шварцвалда, име, презиме, датум, година рођења, све, све, све, све, све, све.

2.3 ИС: Значи ваши су дошли из области Шварцвалда?

2.4 СГ: Са Шварцвалда, хиљаду седамсто триест осме су се први селили, доле кренули Дунавом, па дошли доле до Шимека, то је једно велико место у Мађарској. Па су онда полако Дунавом дошли до Сомбора, па од Сомбора Кљаићево. Први мој предак хиљаду седамсто шездесет осме, валда, онда кад је Кљајићево насељавано. Није ту било никог. Ту је пустара била.

2.5 ИС: То је била, у ствари, Керњаја се звала, је л тако?

2.6 СГ: Кернај

2.7 ИС: Кернај је на мађарском а =

2.8 СГ: Керниј је на мађарском, а Кернај је на немачком. Или Крњаја, онда су =

2.9 ИС: = у, то је српска верзија =

2.10 СГ: = српска варијанта =

2.11 ИС: = Већ кад је било, да

2.12 СГ: Да

2.13 ИС: Е сад, оно што ме исто занима, да ли, значи, ви имате писана документа о томе?

2.14 СГ: Да

2.15 ИС: Ако није нека тајна или непријатно, како сте дошли до њих? Да ли сте истраживали сами или како?

2.16 СГ: Па данас то више уопште није проблем. Сва села, немачка села, деведесет посто њих, ајде да кажем, имају децидно СВЕ, АЛ СВЕ записано, и то непобитно са документима, изводима црквених књига рођених, од којих је један велики део у Мађарској сачуван, по црквама, архивима, нешто одавде ... Па ... добро породица, не знам, Бек Адалберт је оженио Ризи Елизабету, и имали су троје деце, једно је преживело, двоје су умрли. Онда је му умрла и жена, па се оженио други пут са Јунг Ержебет. Онда је од Јунг Ержебет, имају деветоро деце, које су родило тад и тад, и онда видите по датуму да је и умрло исте године.

2.17 ИС: Дакле, може да се овај направи, да кажемо, породично стабло преко =

2.18 СГ: = да, сад ћу вам, ако имам ту, нешто показати.

2.19 ИС: Е одлично

(...)

СГ доноси књиге и родослове у којима је све записано о историјату немачких породица и заједница у Војводини. Заједно листају и коментаришу.

У следећем примеру, предаја је формулисана у облику наратива личног искуства о досељавању претка, који је био пушкар по занимању. Саговорник експлицитно каже да су извори ове предаје писани:

То је пронашао новинар Бељански Миленко, који је био наш сомборски хроничар и историчар (...) Онда сам у књизи *Уметничка топографија Сомбора*, од Павла Васића, професора Павла Васића, пронашао податак... (3.1)

Може се претпоставити да овај наратив – иако говори о биографији претка–пушкара – заправо има елементе колективног: прича није настала на основу личног искуства претка-пушкара, њему блиских особа или сведока, већ је она, на основу писаних извора, реконструисана како би се искористила за аргументе о пореклу и континуитету породице. Наратор успоставља генеалошку линију од претка-пушкара до свог оца, себе и својих сестара, при чему он своје претке и себе идентификује преко занимања:

Да је неки мој пра прадеда дошао (...) и тај мој прадеда је био овлашће-ни краљевски пушкар (...) После тога се некако губи траг и онда долази мој прадеда, прави прадеда, који је био фризер. Деда ми је био фризер, отац ми је био фризер, и ја сам после гимназије учио фризерски занат. То су училе и моје сестре (3.1)

На причу о досељавању и генеалогској линији предака надозвује се низ уланчаних наратива личног искуства (означићемо почетак и крај сваког наратива):

– о очевој каријери светски познатог фризера:

Отац је био чувени сомборски фризер (...) И та радња била наша до педесет и треће године, док нас нису ослободили те радње (3.1)

– о национализацији имовине:

И та радња била наша до педесет и треће године (...) И после две-три године је тата и умро, шлогоирао се прво од туге и јада и умро је (3.1–3.7).

– о боравку с мајком током рата у Словенији:

Ја сам стицајем околности, пошто ми је мама из Словеније (...) И ту нас је задесио крај рата (3.7)

Сви уланчани наративи заправо имају јединствену улогу: они описују судбину породице Кумеркрамер у Војводини, тако успостављају њен континуитет и служе породичној и етничкој идентификацији.

[3] СГ (м, 1939, Сомбор); 9. 10. 2006, Сомбор

3.1 СГ: Зовем се Р. К. Ја сам сада овде у Сомбору привремено, иначе живим у Немачкој. Иселио сам се хиљаду девесто деведесет и осме године, са нешто мало притиска. Иначе, породица Кумеркрамер је дошла у Сомбор почетком хиљаду седамсто двадесете године. То је пронашао новинар Бељански Миленко, који је био наш сомборски хроничар и историчар. И нашао је податак да је неки мој пра прадеда дошао на основу расписаног конкурса који је Магистрат расписао, и тај мој прадеда је био овлашћени краљевски пушкар. Вероватно је то било дефицитарно занимање у то време ... И ту је основао породицу. Онда сам у књизи *Уметничка топографија Сомбора*, од Павла Васића, професора Павла Васића, пронашао податак да је негде око хиљаду осамсто тридесете године неки Кумеркрамер био градски вајар. После тога се некако губи траг и онда долази мој прадеда, прави прадеда, који је био фризер. Деда ми је био фризер, отац ми је био фризер, и ја сам после гимназије учио фризерски занат. То су училе и моје сестре. Отац је био чувени сомборски фризер. Имо је огромну радњу са двадесет седам запослених. Ту је био мушки фризер, женски фризер, била је дрогерија, била је власуљарница, била је, био одељење маникир и педикир. Имо је трговачке путнике који су продавали производе из дрогерије. А тата је неких двадесетак година провео по Европи. Прво је био у Будимпешти, затим је био у Берлину, из Берлина је отишо у Лондон. Из Лондона у Париз, где је двадесет осме године био европски првак у прављењу фризура, под називом „фантазија“. Онда је радио у Бечу, у Риму, Напољу, Сан Морицу. И та радња била наша до педесет и треће године, док нас нису ослободили те радње.

3.2 ИС: Мислите =

3.3 СГ: = одузета, јесте одузета је. Дошли су увече, узели су кључеве, неки нека господа у кожним капутима. Не знам који су то били. И овај (смех) после тог је радио још годину дана.

3.4 ИС: А уз које образложење извињавам се?

3.5 СГ: Јесте. Зато што је то велико. То је друштвени сектор. Од сутра постаје задруга. И можете изнет само оно што сте данас донели, ону торбу.

3.6 ИС: А јесте добили некакав документ за то?

3.7 СГ: Они су нам то упла-, исплаћивали наводно. А то је било све симболично. Намештај је био наш, инвентар. Међутим зграда и простор није био. То је био доктора Гргурова, доњи део. И после две-три године је тата и умро, шлогирао се прво од туге и јада и умро је. Ја сам стицајем околности, пошто ми је мама из Словеније, Немица из Словеније, мој је деда био тамо велепоседник у Словенским Горицама, тадашњи Гонобиц. И био је болестан. Триест осме године мама је отишла тамо да га двори и породила се тамо. Врагили смо се у Сомбор и четрдесет и треће године се деда опет јако разболео, па смо преко Пеште, Беча, Марибора и Цеља отишли у Словенију. Опет, у то Словенске Горице. И ту нас је задесио крај рата.

У последњем примеру који представљамо у овом раду видимо да саговорник даје врло сложен и детаљан наратив порекла. Почине с колективним актером који се затим све више конкретизује, како наратив тече и како се наративно време приближава времену приповедања. Конкретизација се огледа у начину на који се реферише на актере: *они, ови, породица Бухакерових, породица мог деде*. Овај наратив о досељавању по својој структури подсећа на хронике, које се од наратива личног искуства разликују у томе што је поента често изостављена (уп. De Fina 2003: 98). И у овом случају наратор ниже догађаје, без икакве евалуације и поенте:

Ови са очеве стране знам. Из Шварцвалда потичу, и дошли су са првим Швабцугом (...) Е оданде се гранали. Једна грана је ишла за Панчево, једна грана за Белу Цркву, једна грана за Румунију (...) А породица Бухакерових из Беле Цркве, то су биле, три сина и ћерку имали. Мој деда (4.2-4)

Породични наратив-хроника завршава се освртом на дедину породицу, и то тако што укључује низ уметнутих, уланчаних мининаратива, који сумирају основне животне податке о блиским прецима саговорника:

– дедина сестра Хелена:

И, овај, најстарија је била ћерка, она није била удата, умрла је триест шесте године. Хелена или Јелисавета (4.4)

– најстарији дедин брат:

Онда, стриц, најстарији стриц девесто прво годиште. Он је био кројач, који је радио у Загребу, па онда у Линцу, у Линцу је и умро. Неожењен (4.4)

– други дедин брат:

Други стриц девесто друго годиште. Он је двадесет и шесте године дошо у Зрењанин (...) али ту нису имали децу из тог брака (4.4-6)

Велики наратив о пореклу очеве породице, с низом уметнутих, уланчаних биографских крокија, завршава се кодом, повратком у садашње време: „Документа имам. Ја спремам се да правим породично стабло“. Иако зна у детаље порекло очеве породице, наратору, пак, није познато порекло с мајчине стране (4.9–12).

[4] СГ (м, 1939, Зрењанин); 4. 8. 2014, Зрењанин

4.1 ИС: Да ли ви знате одакле су се доселили, да л постоји неко предање, мисим, унутар породице или =

4.2 СГ: = Ови са очеве стране знам. Из Шварцвалда потичу, и дошли су са првим Швабцугом, а ово је други Швабцуг, они су дошли са првим Швабцугом хиљаду седамсто тридест и шесте године се доселили у Банатски Карловац, то је код Алибунара, то се зв- =

4.3 ИС: = Карлсдорф, јел тако? =

4.4 СГ: = Карлсдорф се звало јесте. Е оданде се гранали. Једна грана је ишла за Панчево, једна грана за Белу Цркву, једна грана за Румунију. Е сад она грана која је отишла за Румунију, о њима не знамо ништа. Она грана која је ишла у Панчево, они су били, опет једна је грана оданде ишла за Будимпешту, у Будимпешти био као шеширђија, Бухакер. А они који су остали, они су дошли у Зрењанин. А породица Бухакерових из Беле Цркве, то су биле, три сина и ћерку имали. Мој деда. И, овај, најстарија је била ћерка, она није била удата, умрла је триест шесте године. Хелена или Јелисавета. Онда, стриц, најстарији стриц девесто прво годиште. Он је био кројач, који је радио у Загребу, па онда у Линцу, у Линцу је и умро. Неожењен. Други стриц девесто друго годиште. Он је двадесет и шесте године дошо у Зрењанин, јел тата дошо двест пете, он је двеест шесте године дошо у Зрењанин. Оженио се са Мађарицом. Имао троје деце, али је прво дете умрло након три дана, друго дете један дан живо, треће се мртво родило. Претпоставља се да је то онај ерха фактор било. Па тих двадесетих година није се знало за ерха фактор.=

4.5 ИС: = Да, да, да, да =

4.6 СГ: = Тако да без потомства остало. Стрина је умрла, она тринест година била непокретна, у кревету, шлогирана. И умрла је педесет и, ваљда, друге године. Педесет и четврте године се стриц оженио поново, али ту нису имали децу из тог брака.

4.7 ИС: Да, ви баш, овај, знате на, имате документа, како се све овај =

4.8 СГ: = Документа имам. Ја спремам се да правим породично стабло.

4.9 ИС: А а а Зауери, одакле су они?

4.10 СГ: Сауре, не зн-, и из Зрењанина су деда и =

4.11 ИС: = Не, мислим да ли знате одакле су се =

4.12 СГ: = не знам одакле они потичу, то то не знам, не знам, мамину, мамину грану не знам тако.

Закључак

Према историјским изворима, Немци се у великом броју досељавају на простор данашње Војводине, на северу Србије, у 17. и 18. веку. Они у том периоду, како бележе извори, имају изражену

породичну и локалну етничку идентификацију, док осећај националне припадности није значајно присутан све до краја 19. и почетка 20. века. Анализа савремене усмене предаје, прикупљена током теренских истраживања, показује да предаја о досељавању има за припаднике немачке заједнице важну улогу у конструкцији идентитета и у садашњем времену. Иако наши примери показују да се усмена предаја структурира на различите начине, уочава се неколико заједничких одлика. Предаја о досељавању најчешће има форму групе наратива, који би се према садржају могли описати као усмени породични родослов. Он, по правилу, садржи референце на географско порекло породице, при чему наратори реферишу на колективне актере *они, преци, Немци*. Томе следе биографије предака на које се реферише именом и презименом, које хронолошки сежу до садашњег времена. Скупљеним наративима заједничко је и то да су извори предаје писани и усмени, те да се ове две предаје преплићу; управо због тога је временска убикација врло прецизна, што није типично за усмену предају. Такође, због утицаја писаних извора често нема прекида у наративу између „фундирајућег“ и „биографског“ сећања, тј. изостаје тзв. „текући јаз“ како га назива Јан Вансина. Наиме, наратори дају податке о прецима из периода „легендарног почетка“ и насељавања, али и о генерацијама које су живеle након досељавања, а пре њихових деда и баба. Већина наратива се углавном може одредити као део породичне предаје, и затим, у мањој мери и с већом несигурношћу, као део локалне етничке предаје. Сходно томе, наративи о досељавању и пореклу породице, пре свега, индексирају породични идентитет; на другом месту служе као индекс локалног етничког идентитета, док је национална идентификација најмлађи слој ових наративних структура.

ЛИТЕРАТУРА

- Assmann, J. [1992] 2005. *Kulturno pamćenje: Pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*. Zenica: Vrijeme.
- Biały, Z., Żarnecka-Biały, E. 1961. „Uz probleme u etnografskim terenskim proučavanjima“. *Etnološki pregled* 3. Beograd.
- Bruner, J. 1991. „The narrative construction of reality“. *Critical Inquiry* 18, 1–21.
- Димић, Љ. 1997. *Културна политика Краљевине Југославије 1918–1941. III. Политика и стваралаштво*. Београд: Стубови културе.
- Ђурић, В., Танасковић, Д., Вукмировић, Д., Лађевић, П. 2014. *Етноконфесионални и језички мозаик Србије*. Београд: Републички завод за статистику.
- Feldman, C. 2001. „Narratives of national identity as group narratives“. у: Jens B., Donal C. (ur.) *Narrative and Identity. Studies in Autobiography, Self and Culture*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 129–143.

- De Fina, A. 2003. *Identity in Narrative. A Study of Immigrant Discourse*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Foucault, M. 1972. *The Archeology of Knowledge and The Discourse on Language*. New York: Pantheon Books.
- Georgakopoulou, A. 2004. „Same old story? On the interactional dynamics of shared narratives“. u: Quasthoff, U., Becker, T. (ur.) *Narrative interaction*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 223–241.
- Georges R., Owens, M. 1995. *Folkloristics*. United States of America: Indiana University Press.
- Giles, H., Bourhis, R., Taylor D. 1977. „Towards a theory of language in ethnic group relations“. u: Howard G. (ur.) *Language, ethnicity, and inter-group relations*. New York: Academic Press.
- Halbwachs, M. [1925] 1950. *La Mémoire collective: ouvrage posthume publié par Mme Jeanne Alexandre née Halbwachs*. Paris: Presses Universitaires de France.
- 1999. „Kolektivno i istorijsko pamćenje“. *Reč* 56 (2), 63–82.
- Илић [Мандић], М. 2005. „Ка етнолингвистичком речнику чипских Срба – етнолингвистички дискурс у етнодијалекатском тексту“. у: Становчић, В. (ур.) *Положај и идентитет српске мањине у југо-источној и централној Европи*. Београд: САНУ, 315–339.
- Илић [Мандић], М. 2014. *Discourse and Ethnic Identity: The Case Study of Serbs in Hungary*. München, Berlin: Verlag Otto Sagner.
- Илић [Мандић], М. 2014а. „Collective narrative: the narrative on Croatian language from academic to far-right discourses in Serbia“. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology* 5 (1). Posebno izdanje: Georgakopoulou, A. (ur.) „Stories in social organization“, 45–69.
- Jankulov, B. 1961. *Pregled kolonizacije Vojvodine u XVIII i XIX veku*. Novi Sad: Matica srpska.
- Janjetović, Z. 2004. „Švabe u Vojvodini“. у: Биљана Сикимић (ур.), *Скривене мањине на Балкану*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 121–134.
- Janjetović, Z. 2005. *Deca careva, pastorčad kraljeva. Nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918–1941*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije.
- Janjetović, Z. 2006. „Proterivanje nemačkog i mađarskog življa iz Vojvodine na kraju Drugog svetskog rata“. *Hereticus. Časopis za preispitivanje prošlosti* 4 (3–4), 106–118.
- Крел, А. 2006. „Промене стратегије етничког идентитета Немаца у Суботици у другој половини 20. века“. *Гласник етнографског института САНУ LIV*, 319–331.
- Крел, А. 2008. „Улога удружења ’Герхард’ у ревитализацији етничког идентитета сомборских Немаца“. у: Дивац, З. (ур.) *Слике културе некад и сад*. Етнографски институт САНУ: Београд, 155–168.

- Крел, А. 2009. „Били бисмо и Кинези, само да нас оставе на миру: (ре) конструкција етничког идентитета Немаца у Војводини“. *Антропологија* 9, 131–146.
- Крел, А. 2014. *Ми смо Немци. Етнички идентитет припадника немачке националне мањине у Војводини на почетку 21. века*. Београд: Етнографски институт САНУ.
- Labov, W., Waletzky, J. [1967] 2003. „Narrative Analysis. Oral Versions of Personal Experience“. у: Christine Bratt Paulston, G. Richard Tucker (ur.) *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Oxford: Blackwell, 74–104.
- Labov, W. 1976. *Language in the Inner City*. Studies in the Black English Vernacular. Oxford: Blackwell.
- Lebl, A. 1962. „Socijalno-istorijski aspekti etničkog pluralizma u Vojvodini“. *Etnološki pregled* IV, 22–31.
- Olick, J. K., Robinson, J. 1998. „Social Memory Studies: From ‘Collective Memory’ to the Historical Sociology of Mnemonic Practices“. *Annual Review of Sociology* 24, 105–140.
- Павлица, Б. 2005. „Судбина Немаца у Србији“. *Теме* 3. *Часопис за друштвене науке*, 351–392.
- Попис 2011. *Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Србији. Вероисповест, матерњи језик и национална припадност*. Подаци по општинама и градовима. Београд: Републички завод за статистику, 2013.
- Prauser, S., Rees, A. 2004. „Introduction“. у: Prauser, S., Rees, A. (ur.) *The Expulsion of the ‘German’ Communities from Eastern Europe at the End of the Second World War*. Working Paper HEC No. 2004/1. Florence: European University Institute, 1–9.
- Promicer, K. 2004. „(Ne-)vidljivost skrivenih manjina na Balkanu. Neka teorijska zaražanja“. у: Сикимић, Б. (ур.) *Скривене мањине на Балкану*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 11–24.
- RKT – Živković, D. (ur.) *Rečnik književnih termina*. Београд: Nolit.
- RNK – Pešić, R., Milošević Đorđević, N. 1984. *Rečnik narodne književnosti*. Београд: Vuk Karadžić.
- Schiffrin, D. 1994. *Approaches to Discourse*. Oxford UK, Cambridge USA: Blackwell.
- Сикимић, Б. 2004. (ур.) *Скривене мањине на Балкану*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
- Vansina, J. 1985. *Oral Tradition as History*. The University of Wisconsin Press.
- Van der Plank, P. 2012. „Effects of Habsburg educational policies measured by census statistics“. *Jezikoslovlje* 13 (2), 373–393.
- Zerubavel E. 1996. „Social memories: steps to a sociology of the past“. *Qualitative Sociology* 19 (3), 283–300.

Aleksandar Krel, Marija Mandić

Legendary Settling in Oral Transmission among Vojvodina Germans

Summary

The paper focuses upon oral transmission of legendary settling of the German families to Vojvodina, northern Serbia. According to historical records, the settling of Germans resulted from the massive colonization of South Hungary and the Middle Danube, in the period from the 18th to the 19th century. Contemporary field research showed that oral transmission of legendary settling plays an important role in the identity construction among the Germans in Vojvodina at the present time. Narrations about settling of anonymous ancestors are combined with small narratives about concrete ancestors who are referred to by name. Thus, oral family genealogies are created which mostly index family and local ethnic identity, and in the second place national one.

Keywords: anthropology, Vojvodina Germans, fieldwork, oral transmission, settling, oral narratives.

Примљено: 16.02.2016.

Прихваћено за објављивање: 23.9.2016.